

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਟ੍ਰੈਕਟ ਨੰ.

50

ਬਾਬਾ ਆਖੈ ਹਾਜ਼ੀਆਂ

MATA GUJRI LIBRARY
G.T.B. GURDWARA
106 EAST PARK ROAD
LEICESTER
TEL: (0116) 276 0517
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਭਾ

ਮਾਲਾ

ਨਵੰਬਰ

1995

ਸੰਮਤ ਖਾਲਸਾ

297

ਤੀਜੀ ਵਾਰ

20000

ਭੇਟਾ - ਆਪ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓ।

ਲੰਗਰ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ

ਪਰਸਾਦੇ ਅਤੇ ਦਾਲ-ਸਬਜ਼ੀ ਵਾਲੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੇ ਹੈ ਹੀ ਪਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਾਲੇ ਲਿਟਰੇਚਰ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਇਕ ਨਵੇਕਲੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਬੜੀ ਮਹਾਨ ਵੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਟ੍ਰੈਕਟ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਵਾਰੇ ਵਾਰੀ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਇਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਤੁਰਦਾ ਤੁਰਦਾ ਕਿਥੋਂ ਦਾ ਕਿਥੋਂ ਪੁਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਵੀ ਇਹ ਪੁਜਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਸੀ ਮਰਿਯਾਦਾ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਢੰਡੋਰੇ ਵਜੋਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਵੀ ਦੇਰ ਤਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ, ਤਿਬਾਰਾ— ਅਰਥਾਤ ਕਈ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਸਮਝਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਇਕ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨੇਕ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਕੁਝ ਨ ਕੁਝ ਖਰਚ ਕੇ ਇਸ ਦੀਆਂ 100-50 ਕਾਪੀਆਂ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਸਾਕ-ਸਨੇਹੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਣ-ਵੰਡਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਨੋਟ- ਇਹ ਟ੍ਰੈਕਟ 40/ ਰ ਸੈਕਡਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਭੇਟਾ
ਸ. ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ, ਸੀ-129, ਵਿਕਾਸ ਕਾਲੋਨੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਭੇਜੋ ਜੀ।
ਮਨੀਆਰਤਰ ਰੂਪਨ ਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ, ਪਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ ਜੀ।

ਬਾਬਾ ਆਖੈ ਹਾਜੀਆਂ

ਸੁਭ ਅਮਲਾਂ ਬਾਝਹੁ ਦੋਨੋ ਰੋਈ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਪਰਚਾਰ ਦੋਰੇ (ਚੌਥੀ ਉਦਯੋਗ) ਸਮੇਂ ਪਛਮ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਮੱਕਾ-ਮਦੀਨਾ ਵਲ ਗਏ। ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੰਵੇ। ਸ਼ਹਿਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਤੀਰਥ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਯਾਤਰਾ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ :—

ਬਾਬਾ ਫਿਰਿ ਮੱਕੇ ਗਇਆ,
ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰੇ ਬਨਵਾਰੀ।
ਆਸਾ ਹਥ ਕਿਤਾਬ ਕਛਿ
ਕੁਜਾ ਬਾਂਗ ਮੁਸਲਾਧਾਰੀ।
ਬੈਠਾ ਜਾਇ ਮਸੀਤ ਵਿਚ
ਜਿਥੇ ਹਾਜੀ ਹਜਿ ਗੁਜਾਰੀ
ਜਾ ਬਾਬਾ ਸੁਤਾ ਰਾਤਿ ਨੋ
ਵਲਿ ਮਹਿਰਾਬੇ ਪਾਇ ਪਸਾਰੀ।

ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਾਅਬੇ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਕ ਮੰਦਰ) ਦੀ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਾਅਬੇ ਵਿਚਲੇ ਮਹਿਰਾਬ (ਮਸੀਤ ਵਿਚਲੀ ਇਕ ਡਾਟ) ਵਲ ਪੈਰ ਕਰਕੇ ਲੇਟ ਗਏ।

ਫਜਰ (ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ—ਸਵੇਰੇ ਸਵੇਰੇ) ਦੀ ਨਿਮਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ 'ਜੀਵਣ' ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਜਾਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਦ ਕਾਅਬੇ ਵਲ ਲੱਤਾਂ ਕਰਕੇ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਗੁਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ।

ਯਾਦ ਰਵੇ ! ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਮਾਜ ਮੱਕੇ (ਪੱਛਮ) ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕ ਮੱਕੇ ਵਲ ਲੱਤਾਂ ਕਰਨਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ

ਮੱਕੇ ਵਿਚਲ ਕਾਅਬੇ ਵਲ ਲੱਤਾ ਕਰਨਾ ਬੜੀ ਬਾਅਦਬੀ ਅਤੇ ਗੁਸਤਾਖੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜੀਵਣ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਕਾਫਰ ਹੈ, ਜੋ ਇਥੇ ਖੁਦਾ (ਰਬ) ਦੇ ਘਰ ਵਲ ਪੈਰ ਕਰ ਕੇ ਸੁੱਤਾ ਪਇਆ ਹੈ ?

ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ :—

ਜੀਵਣਿ ਮਾਰੀ ਲਤਿ ਦੀ

ਕੇਹੜਾ ਸੁੱਤਾ ਕੁਫਰ ਕਫਾਰੀ ?

ਲੁੱਤਾਂ ਵਲਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ

ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪਇਆ ਹੋਇ ਬਜਿਗਾਰੀ।

ਉਸ ਦੀ ਲੱਤ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਖਾਂ ਮਲਦੇ ਹੋਏ ਜੀਵਣ ਵਲ ਤੱਕੇ ਅਤੇ ਬੋਲੇ, 'ਭਲੇ ਲੋਕ ! ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ?'

ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਈ ਤਾਂ ਆਪ ਇਕ ਅੰਗੜਾਈ ਜਿਹੀ ਲੈ ਕੇ ਬੋਲੇ, ਰਬ ਦੇ ਬੰਦੇ ! ਜਿਧਰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਉਧਰੇ ਹੀ ਕਰ ਦੇਹ ਅਤੇ ਖਫਾ ਨ ਹੋ।

ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਭਰੇ ਪੀੜੇ ਜੀਵਣ ਨੇ ਜਦ :—

ਟੰਗੋ ਪਕੜਿ ਘਸੀਟਿਆ

ਫਿਰਿਆ ਮੱਕਾ ਕਲਾ ਦਿਖਾਈ।

ਹੋਇ ਹੈਰਾਨ ਕਰੋਨਿ ਚੁਹਾਰੀ।

ਜੀਵਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਜਿਧਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਧਰ ਮੱਕਾ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਭਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਲਾਵਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ ਅਤੇ ਪੈਰ ਵੀ ਚੁੰਮੇ।

ਮੱਕੇ ਦੇ ਫਿਰਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵੇਖ-ਸੁਣ ਉਥੇ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਬੇਅੰਤ ਹਾਜੀ (ਯਾਤਰੀ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੜੇ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣੇ ਫਕੀਰ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਸਨ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਰੱਬ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਦੇਸ਼ੀ (ਕਾਹਬੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ) ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਰੱਬ ਦਾ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣਾ ਇਸ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਸਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਭੁਲੇਖਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਹਾਜੀ ਸਣੇ ਨਾਲ ਆਏ ਆਪੇ
ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਲੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਆ ਜੁੜੇ। ਅਨੇਕਾਂ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੀ ਕਿਤਾਬ ਫੋਲ
ਕੇ ਦਸੋ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ?

ਯਾਦ ਰਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਗਲ ਦੇ ਬਸਤੇ ਵਿਚ ਪਾਈ ਹੋਈ
ਵੱਡੀ ਕਾਪੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਮੇਂ
ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਇਸ ਵੱਡੀ ਕਾਪੀ
ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਦਰਜ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੰਰਿਆਂ
ਸਮੇਂ ਵਖ ਵਖ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵਖ ਵਖ ਸੰਤਾਂ-ਭਗਤਾਂ-ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ
ਇਕੱਠੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ :—

ਪੁਛਨਿ ਗਲ ਈਮਾਨ ਦੀ
ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਂ ਇਕਠੇ ਹੋਈ।
ਵੱਡਾ ਸਾਗ ਵਰਤਾਇਆ
ਲਖਿ ਨ ਸਕੈ ਕੁਦਰਤਿ ਕੋਈ।
ਪੁਛਨਿ ਫੋਲਿ ਕਿਤਾਬ ਨ
ਹਿੰਦੂ ਵੱਡਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੋਈ।
ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਹਾਜੀਆਂ
ਸੁਭ ਅਮਲਾਂ ਬਾਝਹੁ ਦੋਨੋ ਰੋਈ।
ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੁਇ
ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਲਹਨਿ ਨ ਢੋਈ।
ਕਚਾ ਰੰਗੁ ਕਸਬੁ ਦਾ
ਪਾਣੀ ਧੋਤੇ ਥਿਰ ਨ ਰਹੋਈ।
ਕਰਨਿ ਬਖੀਲੀ ਆਪਿ ਵਿਚਿ
ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਇਕ ਥਾਇ ਖਲੋਈ।
ਰਾਹਿ ਸ਼ੇਰਾਨੀ ਦੁਨੀਆ ਗਈ। ੧/੩੩

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਕਾਜੀਆਂ ਮੁਲਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਆਪਣੀ
ਕਿਤਾਬ ਫੋਲ ਕੇ ਦਸਣ ਲਈ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਦਸੋ ਹਿੰਦੂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ

ਮੁਸਲਮਾਨ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨੇਕ ਅਮ
(ਕਰਣੀ) ਤੋਂ ਬਰੀਰ ਦੋਵੇਂ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ (ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਕ
ਰਕ ਦੀ) ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਢੇਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ

ਜਿਵੇਂ ਕਲੰਭੇ ਦਾ ਰੰਗ ਕੱਚਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪਾਣੀ ਦੇ ਧੋਣ ਨਾਲ
ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਨੇਕ ਕਰਣੀ (ਅਮਲਾਂ) ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਤੋਂ
ਬਰੀਰ ਨਿਰਾ ਕਹਿਣ ਮਾਤਰ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਹੋਣਾ (ਰੰਗ)
ਕੱਚਾ ਹੈ।

(ਜਦ) ਰਾਮ ਅਤੇ ਰਹੀਮ ਦੋਵੇਂ ਨਾਂ ਇਕੋ ਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਵੇਰ ਆਪ
ਵਿਚ ਵੇਰ ਵਿਰੋਧ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ? (ਅਮਲ ਵਿਚ) ਅਮਲਾਂ ਤੋਂ ਸਖਣੇ
ਹੀ ਵੇਰ ਵਿਰੋਧ ਵਾਲੇ ਦੋਵੇਂ (ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ) ਨਾ ਰਾਮ ਦੇ ਹਨ ਨਾ
ਰਹੀਮ ਦੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਹਨ।

(ਸ਼ੈਤਾਨ) ਬਦੀ ਦੇ (ਭੈੜੇ-ਗਲਤ) ਰਸਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਨੂੰ ਵੰਢਾ ਰਹੇ ਹਨ। (ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਕੀਮਤੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਗਵਾ
ਰਹੇ ਹਨ)

ਇਹ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ
ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਪਰਥਾਇ ਸਾਖੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬੋਲਦੇ

ਸਾਝੀ ਸਗਲ ਜਹਾਨੇ ॥

ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਿਥੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਹੈ ਉਥੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ
ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਖ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ
ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਦਰਗਾਹ
ਵਿਚ ਢੇਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ ਜੇ ਸਾਡੇ ਅਮਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਨੇਕ ਨਹੀਂ
ਹੋਣਗੇ।

ਜਿਵੇਂ ਨੇਕ ਕਰਣੀ ਤੋਂ ਬਰੀਰ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ

ਰੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਅਮਲਾ
ਦੇ ਬਗੈਰ ਅੰਤ ਰੋਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਰੋਂਦਾ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਰੋਂਦਾ ਉਹੋ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ
ਵੱਡਾ ਦੁਖ ਜੰਮਣ ਅਤੇ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਰਨ ਸਮੇਂ
ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਰੋਣ ਬਾਰੇ ਕੇਵਲ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਸਗੋਂ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਰੋਣ ਬਾਰੇ
ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ :—

ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ

ਹੋਇ ਭਸਮਤਿ ਭਉਰ ਸਿਧਾਇਆ ॥

ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰ

ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥

ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ

ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥

ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ

ਹੁਣਿ ਸੁਣਿਐ ਕਿਆ ਰੁਆਇਆ ॥

ਮਨਿ ਅੰਧੇ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ (੪੬੪)

ਅਰਥ—(ਜੀਵ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਆਪ ਹੀ (ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ) ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ
ਭੋਗਣ ਮਗਰੋਂ (ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਛਡਿਆ) ਤਾਂ ਸੁਆਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ।
ਜੀਵ ਆਤਮਾ (ਭਉਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਉਡ ਗਿਆ।

ਦੁਨੀਆਦਾਰ (ਮਨੁਖ ਜਦੋਂ) ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ
ਸੰਗਲ ਪਾ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਅਗੇ ਲਾ ਲਿਆ। ਅਗੇ (ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਦਰਗਾਹ
ਵਿਚ) ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ (ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਅਮਲਾਂ) ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ
ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਲੇਖਾ ਪਤਾ (ਹਿਸਾਬ) ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਹਿਸਾਬ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਮੰਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਬਾਕੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ) ਤਾਂ
ਇਤਨੀ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਲੁਕਣ ਲਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। (ਦੁਖੀ
ਹੋਏ) ਜ਼ਾਰੇ-ਜ਼ਾਰੇ ਰੋਂਦੇ (ਕੁਰਲਾਂਦੇ) ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਣਾ ਅਤੇ ਪੁਕਾਰ
ਕਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਕਰ ਕੇ ਅਧ (ਮੂਰਖ) ਨੇ (ਆਪਣਾ ਮਨੁਖਾ) ਜਨਮ
(ਵਿਅਰਥ ਹੀ) ਗੁਆ ਲਿਆ।

ਸੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੰਦੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਅੰਤ ਰੋਣਾ
ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗ-ਮਾੜੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਅਹਾ ਹਿਸਾਬ
ਕਿਤਾਬ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁਖ ਤਸਾਹ
ਸਹਿਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਪਕ-ਤਾਅ। ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:—

(1) ਵੇਖੋ ਬੰਦਾ ਚਲਿਆ ਚਹੁ ਜਣਿਆ ਦ ਕੀਨ॥

ਫਰੀਦਾ ਅਮਲ ਜਿ ਕੀਤੇ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ

ਦਰਗਹਿ ਆਇ ਕੰਮਿ (੧੩੮੩)

ਕੀਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮੰਦੇ ਤੇ (ਕਧੇ ਤੇ)

(2) ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਭਇਓ ਜਬ ਲਖੇ॥

ਜਈ ਜੋਈ ਕੀਨ ਸੋਈ ਸੋਈ ਦੇਖਿਓ॥ (੧-੮੩)

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ (ਅੰਤ ਸਮੇਂ) ਜੀਵ ਆਪਣੇ
ਮੰਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਲੱਖਾ (ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵ ਜੋ ਜੀਵ
ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਲੁਕ ਕੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਵੀ ਜਦ ਉਥੇ ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ
ਹੋਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲਗ ਗਏ

(3) ਫਰੀਦ ਸਚੈ ਦਾ ਬਨਾ ਏਵ ਦਿਸ

ਜਿਉ ਜਗੀ ਮਾਵੇ ਢਾਹਾ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਮਕੁ ਤੀਪਿਆ ਸੁਣੀਅੰ

ਮੂਲ ਪਵੇ ਕਹਾਹਾ॥

ਇਕਨਾ ਨੇ ਸਭ ਸੋਈ ਆਈ

ਇਕਿ ਫਿਰਦੇ ਬੇਪਰਵਾਹਾ॥

ਅਮਲ ਜਿ ਕੀਤਿਆ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ

ਸੋ ਦਰਗਹ ਉਗਾਹਾ॥ (੧੩੮੩)

ਅਰਥ—ਫਰੀਦ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਤ ਦਾ ਕਨਾ ਇਵੇਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦਰਿਆ ਦੇ ਬੰਨੇ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਗੀ ਹੋਵੇ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਰਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵੇ।

ਅਗੇ ਦੋਜਕ (ਨਰਕ) ਭਖਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਾਵਾਂ ਭੋਗ ਰਹਿਆ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਹੂਲ ਤੇ ਹਾਹਾਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਸੁਣੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਅਗੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਤੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਪਰ ਕਈ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿਸਣ ਨੂੰ ਮੰਜਾਂ ਮਾਣੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜ (ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮੰਦੇ) ਅਮਲ ਜੀਵ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਗੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਓਗਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅੰਗਾ (ਅਗਲਾ ਲੋਕ) ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਸਭਨਾ ਕਾ ਦਰਿ ਲੇਖਾ ਹੋਇ ॥

ਕਰਣੀ ਬਾਝੁ ਤਰੈ ਨ ਕੋਇ ॥ (੯੫੨)

ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਲੇਖਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਭ ਕਰਨੀ (ਨੇਕ ਕੰਮਾਂ) ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਅਤੇ —

ਜੇਸਾ ਕਰੇ ਸੁ ਤੇਸਾ ਪਾਵੈ ॥

ਆਪਿ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਵੈ ॥ (੯੬੨)

ਅਨੁਸਾਰ —

ਕੀਤਾ ਆਪੇ ਆਪਣਾ, ਆਪੇ ਹੀ ਲੇਖਾ ਸੋਢੀਅ ॥ (੯੭੩)

ਸੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਜਦ ਲੇਖਾ ਆਪੇ ਹੀ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

ਗਲਤ ਕੰਮ ਹੋਣੇ

ਸਾਡੇ ਜੀਵਾਂ ਕੋਲ ਗਲਤ ਕੰਮ, ਆਮ ਕਰਕੇ ਦੋ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਮੋਹ ਅਤੇ ਲਾਲਚ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ)

ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਨੌਕਰੀ, ਵਪਾਰ ਜਾਂ
ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਆਦਿ ਜੋ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਰਦਿਆਂ
ਜਦ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ-ਹੋਰ (ਲੋਭ) ਦੀ ਚਾਹਣਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ
ਕੋਲੋਂ ਝੂਠ-ਚਾਲਾਕੀ ਹੋਰਾ ਫੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਹੋ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਲਾਲਚ ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬੂਰ ਵਿਗਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ :—

ਲਬ ਵਿਣਾਰੇ ਮਾਣਸਾਂ, ਜਿਉਂ ਪਾਣੀ ਬੂਰ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲੋਭੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਹਲਕਾਏ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਤਸਬੀਹ ਦੇਂਦਿਆਂ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਹਲਕਾਇਆ ਕੁੱਤਾ ਸਭ ਪਾਸੇ ਭਜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ
(ਤਿਵੇਂ) ਲੋਭੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁਝਦਾ, ਉਹ ਚੰਗੀ ਮੰਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਖਾ
ਲੈਂਦਾ ਹੈ :—

ਜਿਉਂ ਕੂਕਰੁ ਹਰਕਾਇਆ ਧਾਵੈ ਦਹਦਿਸ ਜਾਇ॥

ਲੋਭੀ ਜੰਤੁ ਨ ਜਾਣਦੀ ਭਖੁ ਅਭਖੁ ਸਭ ਖਾਇ॥ (੫੦)

ਅਤੇ—ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਸਭ ਸੁਆਨ ਹਲਕ ਹੈ
ਹਲਕਿਓ ਸਭਹਿ ਬਿਗਾਰੇ॥ (੯੮੩)

ਭਾਵ—ਲੋਭ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਿਰੋਲ ਹਲਕਾਇਆ ਕੁੱਤਾ ਹੀ ਹੈ।
(ਜਿਵੇਂ) ਹਲਕਾਇਆ ਕੁੱਤਾ ਸਭ ਨੂੰ (ਵੱਢ ਵੱਢ ਕੇ) ਵਿਗਾੜਦਾ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ (ਤਿਵੇਂ) ਲੋਭੀ ਮਨੁੱਖ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਲੋਭੀ
ਬਣਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਕਤ ਸੁਆਨ ਕਹੀਅਹਿ ਬਹੁ ਲੋਭੀ

ਬਹੁ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲ ਭਰੀਜੈ॥

ਆਪਨੇ ਸੁਆਇ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਬਾਤਾਂ

ਤਿਨ ਕਾ ਵਿਸਾਹ ਕਿਆ ਕੀਜੈ॥ (੧੩੨੬)

ਭਾਵ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਰਬ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਲੋਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ,
ਕੁੱਤੇ (ਦੇ ਸਭਾਵ ਵਾਲੇ) ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਦੀ
ਮੈਲ (ਸਦਾ) ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। (ਸਾਕਤ ਮਨੁੱਖ) ਆਪਣੀ ਗਰਜ ਖਾਤਰ
ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ
ਜਿਥੇ ਤਕ ਹੋ ਸਕੇ ਲੋਭੀ ਪੁਰਸ਼ ਉਤੇ ਕਦੀ ਭਰੋਸਾ ਨਾਹ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ
ਆਖਰ ਨੂੰ ਉਹ ਐਸੀ ਥਾਂ ਧੋਖਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ
ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ :—

ਲੋਭੀ ਕਾ ਵੇਸਾਹੁ ਨ ਕੀਚੈ ਜੇਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ॥

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਤਿਥੈ ਧੁਹੈ ਜਿਥੈ ਹਥੁ ਨ ਪਾਇ॥ (੧੪੨੭)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ :—

ਵਡੇ ਵਡੇ ਰਾਜਨ ਅਰ ਭੂਮਨ

ਤਾਕੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨ ਬੁਝੀ।

ਅਤੇ—ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿਰਲੇ ਕੀ ਹੀ ਬੁਝੀ ਹੇ,

ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰੇ, ਮਨ ਨ ਹੋਰੇ,

ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀ ਹੈ॥

ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਵੀ ਮਨ ਬਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਲਈ
ਭਜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗਣ ਵਾਲਿਆਂ
(ਮਨਮੁਖਾਂ) ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਬਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ) ਭੁਖ (ਕਦੇ) ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

(ਜਗਤ ਦਾ ਇਹ) ਮੋਹ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਪਸਾਰਾ ਹੈ (ਇਹ) ਪਰਵਾਰ (ਵੀ)
ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਪਸਾਰਾ ਹੈ (ਪਰ ਮਨ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਮਨੁਖ ਇਸ) ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਪਸਾਰੇ
ਵਿਚ (ਸਦਾ) ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵੇਲੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ)
ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਜਗਤ ਤੋਂ ਤੁਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ :—

ਅੰਦਰਿ ਤਿਸਨਾ ਅਗਿ ਹੈ, ਮਨਮੁਖ ਭੁਖ ਨਾ ਜਾਇ॥

ਮੋਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਸਭੁ ਕੂੜੁ ਹੈ

ਕੂੜਿ ਰਹਿਆ ਲਪਟਾਇ॥

ਅਨਦਿਨ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵੈ, ਚਿੰਤਾ ਬਧਾ ਜਾਇ॥ (੧੪੨੮)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ :

ਲੋਭ ਵਿਕਾਰ ਜਿਨਾ ਮਨੁ ਲਾਗਾ

ਹਰਿ ਵਿਸਰਿਆ ਪੁਰਖੁ ਚੰਗੇਰਾ ॥ (੭੧੧)

—ਅਸੀਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰੋਜ਼ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ—

ਪੁੰਨੀ ਪਾਪੀ ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ ॥

ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਣਾ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਹੁ ॥

ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ॥

ਭਾਵ—ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਅਰਥਾਤ ਪੁੰਨੀ ਅਤੇ ਪਾਪੀ ਕੇਵਲ ਕਹਿਣ (ਆਖਣ) ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ; ਹੇ ਜੀਵ (ਯਾਦ ਰਖ ਕਿ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕਰੇਂਗਾ ਤਿਹੇ ਜਿਹੇ ਅਸਰ ਨੂੰ (ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਤੂੰ ਉਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਵੇਂਗਾ।

ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ) ਜੀਵ ਆਪੇ ਹੀ (ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਰੂਪੀ ਬੀਜ) ਬੀਜ ਕੇ, ਆਪ ਹੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ) ਖਾਏਗਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏਗਾ ਤੇ ਚਲਾ ਜਾਏਗਾ। ਭਾਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ (ਚਕਰ) ਵਿਚ ਪਵੇਗਾ।

ਅਮਲਾਂ (ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਬਾਰੇ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪੰਗਤੀਆਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਅਮਲਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ (ਲੇਖਾ) ਦਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ :—

ਅਮਲ ਸਿਰਾਨੇ ਲੇਖਾ ਦੇਨਾ ॥

ਆਏ ਕਠਿਨ ਦੂਤ ਜਮ ਲੇਨਾ ॥

ਕਿਆ ਤੈ ਖਟਿਆ ਕਹਾ ਗਵਾਇਆ ॥

ਚਲਹੁ ਸਿਤਾਬ ਦੀਬਾਨਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥

ਚਲ ਦਰਹਾਲੁ ਦੀਵਾਨਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥

ਹਰਿ ਫੁਰਮਾਨੁ ਦਰਗਹਿ ਨਾ ਆਇਆ ॥

ਸਿਤਾਬ—ਛੇਤੀ, ਦੀਬਾਨਿ ਕਚਹਿਰੀ (ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੀ)

ਦਰਹਾਲੁ—ਇਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ (ਹੁਣੇ ਹੀ)

੨ ਜਉ ਜਮ ਆਇ ਕਸ ਗਹਿ ਪਟਕ

ਤਾ ਦਿਨ ਕਿਛੁ ਨ ਬਸਾਹਿਗਾ ॥

ਸਿਮਰਨੁ ਭਜਨੁ ਦਇਆ ਨਹੀ ਕੀਨੀ

ਤਉ ਮੁਖਿ ਚਟਾ ਖਾਹਿਗਾ ॥

ਧਰਮ ਰਾਇ ਜਬ ਲਖਾ ਮਾਰਗ

ਕਿਆ ਮੁਖੁ ਲੋ ਕ ਜਾਹਿ ਗਾ ॥ (੧੦੬੬)

ਯਾਦ ਰਵੇ—ਇਹ ਗਲਾ ਅਵਾ ਹੀ ਡਰਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀ ਲਿਖੀਆ
ਹਈਆਂ ਸਗੋ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨ ਜ ਪ੍ਰਸਿਦ੍ਹ ਦੇ ਦਰ ਤ ਵੇਖਿਆ ਉਹ ਹੀ
ਲਿਖਿਆ ਹ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਦੇ ਹਨ

ਪ੍ਰਸਿਦ੍ਹ ਕੇ ਦੁਆਰ ਜਿ ਹਇ ਬਿਤੀਤੀ

ਸੁ ਨਾਨਕ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵੇ ॥ (੩੭੩)

ਅਤੇ—ਹਰਿ ਕੇ ਦਰਿ ਵਰਤਿਆ

ਸੁ ਨਾਨਕ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ ॥ (੩੯੬)

ਸੋ ਮੰਦੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਨਾਲ ਜ ਅੰਗ ਬੀਤਦੀ ਹ ਉਸ
ਬਾਰੇ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਗਲ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਹਾ

ਇਕਨਾ ਗਲੀ ਜਜੀਰ ਬਦਿ ਰਬਾਣੀਅ

ਅਨੁਸਾਰ ਟੱਬ ਦੇ ਬੰਦੀ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਕੰਦੀਆ (ਅਪਰਾਧੀਆ) ਦੇ ਗਲਾ
ਵਿਚ ਜਜੀਰਾ ਪਈਆ ਹੁੰਦੀਆ ਹਨ। ਉਥੇ

(੧) ਚਰ ਜਾਰ ਚੁਆਰ ਪੀੜੇ ਘਾਟੀਅ ॥

ਨਿਦਕ ਲਾਇਤਬਾਰ ਮਿਲ ਹੜਵਾਣੀਅ ॥ (੧੨੧੭)

ਇਸ ਕੇਦਖਾਨੇ ਵਿਚ ਚਰ-ਯਾਰ, ਚੁਆਰੀਏ ਘਾਟੀ ਵਿਚ ਜਿਵੇ
ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਵੇ ਹੀ ਪੀੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨਿਦਕਾਂ ਅਤੇ ਬੇਇਤਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇੜੀਆ ਪਾਈਆ ਹਈਆ ਹਨ।

ਅਤੇ—ਪਾਪੀ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਕਰਦੇ ਹਾਏ ਹਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਉ ਮਥਨਿ ਮਾਧਾਣੀਆ

ਤਿਉ ਮਥ ਪਰਮ ਰਾਇ ॥ (੧੪੨੫)

ਯਾਦ—ਜ ਪਾਪੀ (ਮੰਦੇ ਅਮਲਾ ਵਾਲੇ) ਜੋ ਭੈੜ (ਗਲਤ) ਕਰਮ

ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਥੇ (ਮਾਰ ਖਾਂਦੇ) ਹਾਇ! ਹਾਇ! ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੋ
ਨਾਨਕ! ਜਿਵੇਂ ਮਧਾਟੀਆਂ ਦਹੀਂ ਨੂੰ ਰਿੜਕਦੀਆਂ ਹਨ ਰਿਵੇਂ ਹੀ ਧਰਮ
ਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਥ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ
ਜਿਥੇ ਅਗੇ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਮੰਦੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ
ਨੂੰ ਤਕੜੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੜ
ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚਕਰ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਕਈ ਕਈ ਜੂਨਾਂ ਭੋਗਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ
ਹਨ। ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :

ਲਬੁ ਕੁਤਾ, ਕੂੜ ਚੂਹੜਾ

ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥

ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਪਰਮਲੁ ਮੁਖਿ ਸੁਧੀ ॥

ਅਗਨਿ ਕ੍ਰੋਧ ਚੰਡਾਲੁ ॥

ਅਰਥ—(ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ) ਲਾਲਚ ਕੁੱਤਾ ਹੈ (ਜੋ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ
ਖਾਣ ਨੂੰ ਮੰਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ)। ਝੂਠ ਬੋਲਣ (ਦਾ ਸੁਭਾਉ) ਚੂਹੜਾ ਹੈ (ਜਿਸ
ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ)

(ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਠਗ ਕੇ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਮੁਰਦਾਰੁ (ਰੂਪ
ਅੰਦਰ ਬੈਠਾਂ ਬਦਬੂ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ)

ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ) ਪਰਾਈ ਮੋਲ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧ (ਰੂਪੀ) ਅਗਨੀ
ਚੰਡਾਲ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੀ ਹੈ।

ਸੋ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਅਨੰਕਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਕ ਉਪਦੇਸ਼, 'ਸੁਭ ਅਮਲਾਂ' ਵਲ
ਧਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਸਾਡੇ
ਵਿਚ ਸੁਭ ਅਮਲਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਉਸ ਘਾਟ ਨੂੰ ਤਨਾਂ, ਮਨਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ
ਯਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਵੀ ਕਰੀਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬੋਲ
ਬਖਸ਼ਣ, ਹਿੰਮਤ ਦੇਣ ਤਾਂ ਚੁ ਸਾਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰਨ, ਗੁਰ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਣ ਦੇ

ਮਵਸਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਲਾਲਚ, ਝੂਠ, ਠਗੀ
ਮਾਰਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਘਟਦਿਆਂ ਘਟਦਿਆਂ ਘਟਨ ਅਤੇ
'ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੁਤ ਸਪੁਤ ਕਰੇਨਿ' ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ
ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਪੁਤਰ ਬਣ ਸਕੀਏ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅੰਤ ਰੋਣਾ ਨ ਪਵੇ।

ਜੀਵਨ ਬਿਊਰਾ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

ਪਿਤਾ ਜੀ-ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ ਜੀ

ਮਾਤਾ ਜੀ-ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਥਾਨ-ਰਾਏ ਭੋਏ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ

ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਤੀ-੨੦-੧੦-੧੯੬੬

ਪਤਨੀ-ਉਲਖਣੀ ਜੀ

ਸੰਤਾਨ-ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਲਲਮੀ ਦਾਸ ਜੀ

ਗੁਰਿਆਈ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ੭੦ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ

ਜੋਤੀ ਜੋਤ-੭-੬-੧੯੭੬ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ)

ਕੁਲ ਆਯੁ ੭੦ ਸਾਲ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ

ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ—ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ

ਸੰਮਤ ੧੫੬੪-੧੫੭੨

ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ, ਸੈਦ ਪੁਰ (ਐਮਨਾਬਾਦ), ਤਲਵੰਡੀ, ਕਰਨਾਲ, ਪਾਨੀਪਤ, ਹਰਿਦਵਾਰ, ਦਿਲੀ, ਮਥੁਰਾ, ਬਿਦਗਾਬਨ, ਨਾਨਕਮਤਾ, ਮਿੱਠਾਰੀਠਾ, ਬਨਾਰਸ, ਪਟਨਾ, ਗਯਾ, ਕਾਮਰੂਪ, ਗੋਹਾਟੀ, ਜਿੱਟਾ ਗਾਏ ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ, ਕਟਕ, ਆਗਰਾ, ਰੁਹੇਲਖੰਡ, ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ, ਲਾਹੌਰ, ਤਲਵੰਡੀ, ਪਾਕਪਟਨ, ਦੀਪਾਲ ਪੁਰ, ਕੀਰਤਪੁਰ, ਸਿਆਲਕੋਟ, ਮਿੱਠਨਕੋਟ, ਪੱਖੋਕੋਰਧਾਵਾ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਗਰੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖੀ।

ਦੂਜੀ ਉਦਾਸੀ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ

ਸੰਮਤ ੧੫੭੪-੧੫੭੫

ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤੋਂ ਸਰਸਾ, ਬੀਕਾਨੇਰ, ਵਿਧੀਆਚਲ, ਦੱਖਣ ਦੱਸ, ਰਾਮਸਵਰ, ਸੰਗਲਾਦੀਪ, ਬਹਾਵਲਪੁਰ, ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਪਾਸ, ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ

ਤੀਜੀ ਉਦਾਸੀ—ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ

ਸੰਮਤ ੧੫੭੫-੧੫੭੮

ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤੋਂ ਪਾਕਪਟਨ, ਤੁਲਭੇ, ਮੱਕਾ, ਮਦੀਨਾ, ਬਗਦਾਦ, ਈਰਾਨ, ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ, ਕਾਬੁਲ, ਜਲਾਲਾਬਾਦ, ਦੋਰਾਖੋਬਰ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ, ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ, ਸੈਦਪੁਰ ਤੋਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ

ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ—ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ

ਸੰਮਤ ੧੫੭੫-੧੫੭੯

ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ, ਤਲਵੰਡੀ, ਕਟਾਸਰਾਜ, ਰੋਹਤਾਸ, ਡੇਰਾ ਇਸਮਾਇਲ ਖਾਂ, ਡੇਰਾ ਗਾਜ਼ੀ ਖਾਂ, ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ, ਮਿੱਠਨ, ਸੱਖਰ, ਭੱਖਰ, ਰੋੜੀ ਸਾਹਿਬਬੇਲਾ, ਲੜਕਾਨਾ, ਹੋਦਾਰਾਬਾਦ ਸਿਧ, ਸਿਆਲਕੋਟ, ਤਾਸ਼ਕੰਦ, ਬੁਖਾਰਾ ।